

BØRN HAR *FORSKELLIGE* OMSORGSBEHOV. SÅ ENKELT OG SÅ KOMPLICERET ER DET.

Pär Nygren Model

Pär Nygren

Københavns
Kommune

rentegning jan christense

En indføring via praktiske eksempler i Nygrens omsorgsbegreb som vejviser i den pædagogiske praksis

Af Gitte Mikkelsen, pædagog og pædagogisk konsulent

En typisk situation mange pædagoger vil kunne nikke genkendende til:

Marta, 5 år, hvis forældre oftest har travlt. Aflevering og afhentning foregår i hurtigt tempo og Marta har lange dage i børnehaven. Hun kommer gentagne gange til at tage legetøjet fra andre i børnehaven. Ligesom hun ofte kan finde på at slå eller skubbe de andre børn, tilsyneladende umotiveret. Pædagogerne forsøger da omsorgsfuldt at guide Marta: "Prøv at se, de andre børn bliver kede af det." "Han leger med den, så kan du ikke tage den" – desværre uden den store effekt, idet Marta trods denne omsorgsfulde guidning fortsætter sine uhensigtsmæssige reaktionsmønstre.

Barnet er født social men skal mødes på deres omsorgsbehov

Som pædagogisk konsulent er jeg optaget af at forbedre pædagogernes betingelser. De skal navigere i komplekse virkeligheder, hvor der er mange dagsordener og mange forskellige og ofte modsatrettede forståelser.

Nygren's 3-delte omsorgsbegreb vil kunne guide og støtte dem, når børn af forskellige årsager ikke formår at samarbejde med os.

Begrebet har udgangspunkt i grundforståelsen: Barnet er født social og med en rettedhed mod dets nærmeste omsorgspersoner. Det være sig forældrene og det pædagogiske personale. Således vil barnet altid intuitivt samarbejde med os. Hvis det ikke *formår* det, er det fordi, der er et *centralt* omsorgsbehov i spil, som barnet endnu ikke er blevet mødt tilstrækkeligt på. Barnet fortæller os altså via sine reaktioner og adfærd, at det har brug for at blive mødt på en anden måde.

En anden typisk situation mange pædagoger vil kunne nikke genkendende til:

Karl, 3 år. Der er kommet mange små børn på hans stue de seneste uger og det pædagogiske per-

sonale har fokus på indkøring og praktiske opgaver med dem. Karl er i samme periode begyndt at skubbe og slå. Han zapper rundt og formår meget sjældent at fordybe sig i leg, aktivitet og samspil. Også her arbejder pædagogerne med at guide Karl omsorgsfuldt. Han får at vide, at han ikke må skubbe og slå og han får hjælp til at prøve at forstå de andre børns perspektiv. "Se han/hun bliver ked, når du slår". Men Karl fortsætter med sit uhensigtsmæssige mønster.

Marta og Karl kan ikke modtage guidning, hvis deres grundlæggende omsorgsbehov ikke er mødt

Nygren's pointe er, at barnet ikke kan modtage guidning og opdragelse, såfremt der er et grundlæggende behov i spil. Marta har således måske brug for at blive mødt på det eksistentielle *samhørighedsbehov*. Hun lever i en travl familie, bliver måske ikke set og forstået nok i forhold til, hvordan det er at være hende.

Nygren forstår samhørighed som et grundlæggende basalt behov i lighed med sult, tørst og søvn. Denne forståelse matcher Sterns udviklingsteori, som har fokus på den følelsesmæssige afstemning, herunder spejling som afgørende for at kunne forstå sig selv i forhold til andre.

Vi ved jo også som pædagoger, at det ikke nytter at opdrage eller lære et træt eller sultent barn. Det samme gælder samhørighedsbehovet. Såfremt pædagogerne møder Marta med spejling og følelsesmæssig afstemning og således nedtoner det opdragende og guidende, så vil Marta ifølge Nygren efterhånden få sit omsorgsbehov opfyldt og derigennem få bedre betingelser for at samarbejde med de voksne. Herudfra kan forældrene inviteres med ind i opgaven.

Hvis vi på samme måde forstår Karl ved hjælp af Nygren's omsorgsbehov, så vil Nygren her

sige, at børn har brug for voksne omkring sig, som også drager omsorg for deres *udvikling*. Børns udvikling sker ikke automatisk. Vi har en opgave i samarbejde med forældrene i at stimulere og udfordre tilpas omsorgsfuldt i forhold til nærmeste udviklingszone (Vygotsky).

Hypotesen her er altså, at Karl er et stort vuggestuebarn, som har brug for, at pædagogerne stimulerer og hjælper ham til inspirerende og meningsfulde lege, aktiviteter og samspil. Og er der egentlig rammer til, at Karl kan sætte sig selv i gang og tage initiativ til noget, der stimulerer og udfordrer på stuen? Og hvad gør pædagogerne for at hjælpe Karl ind i sådanne stimulerende situationer? Hypotesen er således, at Karl skubber og slår, fordi han keder sig. Så derfor hjælper det ikke at guide Karl eller arbejde med empati, fordi der er simpelthen noget andet i spil hos Karl.

Barnet fortæller os altså via sine reaktioner og adfærd, at det har brug for at blive mødt på en anden måde.

Pointen er, at børn kan have forskellige omsorgsbehov og til forskellige tider. At vi pædagoger bør reflektere over, hvilket omsorgsbehov, der kan være i spil, når vores aktuelle tiltag ikke virker efter hensigten.

Reflekterende spørgsmål kan hjælpe pædagogerne med at afdække omsorgsbehovet

Vi skal udveksle og dele den viden, vi har omkring barnet og familien, når vi skal analysere os frem til barnets aktuelle omsorgsbehov – for eksempel via reflekterende spørgsmål på et stuemøde:

- Hvad bekymrer os ved barnets adfærd?
- Hvilke tegn viser barnet os?
- Hvilke sammenhænge trives barnet i?
- Hvilke sammenhænge udfordres barnet i?
- Ud fra ovenstående - hvilken form for omsorg har barnet brug for?

Sørg for at sætte en realistisk tidsramme, 15-20 min., udpege en tovholder, som sikrer, at I reflekterer over spørgsmålene, noterer pointer ned og overholder tiden. Og brug aktivt Nygrens tre hovedtyper:

- at barnets grundlæggende behov er tilfredsstillet: Søvn, mad, drikke, nærhed, samhørighed
- at barnet stimuleres og motiveres til virksomheder, som bidrager til social, kognitiv, fysisk og motorisk udvikling
- at barnet udvikler socialt accepterede motiver og mål (opdragelse og dannelse)

I praksis overlapper de 3 hovedtyper ofte. For eksempel:

- når pædagogen via samspil og aktiviteter tilfredsstiller grundlæggende behov for nærhed og samhørighed, samtidig med vi bidrager til barnets udvikling: Sprogstimulerer via turtagning med lyde og ord på puslebordet eller arbejder med dialogisk læsning for de større børn.
- når pædagogen faciliterer rollelege og hjælper barnet med at fremme dets sociale og kognitive udvikling. Pædagogen kan herigenform formidle og guide i forhold til grundlæggende værdier i fortolkning af rollerne
- når pædagogen udmønter det "pædagogiske måltid". Barnet får tilfredsstillet sin sult (omsorg for det grundlæggende behov), får lov at røre ved maden (omsorg for den sansemotoriske udvikling), stimuleres til at eksperimentere med skeen, som ligger ved siden af og får lov til at hælde vand i koppen (omsorg for den finmotoriske udvikling) samt lærer at sige tak for mad, værsgo og turtagning i samtalen (omsorg for det opdragelsesmæssige).

Sådan kan personalet arbejde med at implementere en 'omsorgspolitik'

Jeg samarbejder med forskellige institutioner, som er i fuld gang med at implementere brug af begrebet omsorgsbehov. Nøgleordene her er systematik og sammenhæng. Nedenstående faseopdeling kan være hjælpsom:

1. *At ledelsen udarbejder en omsorgspolitik:*

- Formulering af et skarpt børnesyn, som kan guide pædagogerne: *"Børn er født socialt kompetente og vil altid intuitivt samarbejde med sine nærmeste omsorgspersoner. Såfremt barnet ikke formår at samarbejde med os, så signalerer barnet via adfærd og reaktioner, at det skal mødes på et omsorgsbehov, som vi endnu ikke har identificeret".*

- En konkret handleanvisning. Pædagogerne bør altid lave en omsorgsanalyse, når der er bekymring for et barns trivsel. Således også før inddragelse af andre tværfagligheder.

2. *At alle personer bliver klædt på i forståelsen af omsorgsbegrebet.* For eksempel via et oplæg på et personalemøde, hvor pædagogerne efterfølgende analyserer sig frem til et barns omsorgsbehov.

3. *At tilbyde pædagogerne et refleksions/analyse skema* til brug på stuemøderne. For eksempel som det i sidste afsnit.

Min erfaring er, at denne forståelse af pædagogisk praksis vil hjælpe både børn og pædagoger. Der kan ellers være en tendens til, at vi tolker barnets reaktioner og adfærd som om, det er i barnet selv, problemet ligger. Vi kan derved komme til at sætte pædagogiske tiltag i spil, som ikke i tilstrækkelig grad hjælper barnet, ligesom pædagogerne kan opleve deres udfordringer som værende fastlåste.

Nygren tilbyder os et særdeles relevant begreb, netop fordi omsorgsbegrebet også favner det relationelle og derudfra samtidig definerer, hvad der er på spil hos barnet og hvad vi som pædagoger kan gøre.

Børne- og Ungdomsforvaltningen

Område Indre By/Østerbro

Kristianiagade 9

2100 København Ø

Mobil: 2677 7953

Mail: gitmik@kk.dk

Børn er født socialt kompetente – og hvis det ikke ser sådan ud, er det fordi, vi endnu ikke har identificeret omsorgsbehovet!

